

PROVET I HISTORIA 15.3.2017 BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens särdrag och innehåll som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutliga bedömningen.

I bedömningen av provet i historia betonas kunskaper och tankesätt typiska för ämnet och den ämneskunskap som läroplanen förutsätter, samt ett korrekt och exakt bruk av centrala historiska begrepp. Även förmågan att tolka och bedöma historiska källor kritiskt, att dra självständiga slutsatser och att jämföra tolkningar av historiska frågor samt att kunna ta ett motiverat ställningstagande till dem, är centrala kriterier för bedömningen. I de uppgifter som omfattar flera delar anges de olika delarnas maximipöäng i samband med uppgifterna, men svaret bedöms ändå som en helhet.

Av svaren framgår att examinanden förstår vad som utmärker olika tidsperioder och kan ställa problem och förändringsprocesser i hens egen tid i relation till ett historiskt sammanhang. Examinanden kan operera med centrala historiska begrepp som tid, förändring och kontinuitet samt gestaltning av orsakssamband. I materialuppgifterna visar examinanden att hen kan bedöma och utnyttja texterna och det visuella materialet på ett kritiskt sätt. I discussionsuppgifterna och de uppgifter som innehåller kunskapsmässiga konflikter visar examinanden att hen kan förstå tolkningens betydelse för historisk kunskapsbildning samt orsakssambandens mångbottnade och komplexa karaktär. Examinanden kan analysera mänsklig verksamhet och mänskliga fenomen utifrån varje tidsperiods egna utgångspunkter och skilja dem från aspekter i nutiden. Vid bedömningen fästs uppmärksamhet vid examinandens färdighet att skapa strukturerade helheter av sina kunskaper och förmåga att skilja mellan väsentlig och oväsentlig information.

Uppgift 1

I ett nöjaktigt svar redogör examinanden för Medelhavets betydelse för såväl antikens Rom som för det antika Grekland. Examinanden visar att hen förstår att Medelhavet verkade förenande, inte åtskiljande för kustområdena. Möjliga utgångspunkter är handel, krig, kolonialism, migration och överföringen av kulturella influenser sjövägen från ett område till ett annat. När det gäller Rom kan man också beakta Medelhavets betydelse för att riket hölls samman och för försörjningen av huvudstaden.

I ett berömligt svar redogör examinanden för fler aspekter, både när det gäller Grekland och när det gäller Rom. Ett berömligt svar kräver också att såväl ekonomiska som kulturella omständigheter beaktas.

Uppgift 2

a)

I ett nöjaktigt svar beskriver examinanden på ett korrekt sätt, med fokus på de viktigaste dragen, i vilken takt bannätet utvidgades i de olika länderna i tabellen, och hur den inbördes ordningen mellan länderna förändrades vad gäller bannätets omfattning. I svaret nämns någon faktor som förklarar utvecklingen, till exempel expansionen västerut i USA.

I ett berömligt svar analyserar examinanden på ett träffande sätt och med korrekt datering hur Storbritannien miste sin ledande position, hur Tyskland gick om Storbritannien och hur Ryssland i ett sent skede tog sig förbi dessa länder. Bannätet i USA blev tidigt betydligt större än i de europeiska staterna. Examinanden redogör för flera förklarande faktorer, till exempel betydelsen av Tysklands förenande, den geografiska storleken och den sena industrialiseringen i Ryssland, det teknisk-ekonomiska försprånget i början av perioden i Storbritannien, och, i USA, expansionen inom industrialiseringen och det industriella jordbruket samt bosättningsens utbredning.

b)

I ett nöjaktigt svar redogör examinanden för några av följderna av järnvägsbygget, till exempel städernas tillväxt i samband med att arbetskraftens och varornas rörlighet ökade, industrins och jordbrukets utnyttjande av att råvaror och produkter blev mer rörliga, den geopolitiska och militära användningen av järnvägarna till exempel vid en förflyttning av arméer.

I ett berömligt svar redogör examinanden heltäckande för de ovan nämnda följderna. Dessutom ger examinanden exempel på dem.

Uppgift 3

På medeltiden betraktades världsalltet som oföränderligt. I ett nöjaktigt svar kan examinanden nämna att det i början av nya tiden så småningom uppstod en ny, mekanisk världsmodell, och att en naturvetenskap som baserade sig på empiriska experiment uppstod. Examinanden kan också nämna att det utvecklades en rationell, förnuftsbasead vetenskaplig metod i stället för enbart den antika bokliga bildningen.

I ett berömligt svar beskriver examinanden utvecklingen mer ingående. Till exempel följande omständigheter och personer kan nämnas:

Under medeltiden var jorden universums mittpunkt, och solen och planeterna roterade runt jorden. I början av nya tiden utmanades den medeltida världsmodellen av naturvetenskapliga observationer och uträkningar (Kopernikus, Kepler, Brahe och Galileo). Man övergick till en heliocentrisk världsmodell, i vilken rymden är oändlig och himlakropparna rör sig fritt. Det nya tänkandet kompletterades av Isaac Newtons lag om tyngdkraften som förklarade himlakropparnas rörelser. Inom medicinen utvecklades anatomin på 1500-talet av Vesalius, och Harvey förklarade blodomloppet i början av 1600-talet. Descartes och Bacon utvecklade en rationell, vetenskaplig metod som i sin tur ersatte Aristoteles och Bibeln, som under medeltiden hade betraktats som auktoriteter inom vetenskapen.

Uppgift 4

Ett nöjaktigt svar innehåller en kort beskrivning av de centrala tankarna i Charles Darwins viktigaste verk vad beträffar arternas gradvisa utveckling, nedärvningen av anlag och det naturliga urvalet som ett resultat av kampen om existensen. I svaret diskuterar examinandena också hur denna idé har tillämpats i det samhälleliga tänkandet i form av socialdarwinism. Socialdarwinisterna ansåg att de samhälleliga skillnaderna var berättigade eftersom de grundade sig på kampen om existensen och på de starkastes överlevnad, oberoende av om det handlade om individer, raser eller stater.

I ett berömligt svar analyserar examinandena mer omfattande tillämpningen och följderna av Darwins tankar i det samhälleliga tänkandet och i politiken. Darwins tänkande passade väl ihop med den rådande liberala ideologin enligt vilken ekonomin var en arena för en kamp där de bästa företagen klarade sig och de svagare gick under. Socialdarwinism i olika former användes för att berätta ojämligheten i samhället. Den användes för att förklara klassamhället, ojämligheten mellan fattiga och rika, och synen på rasernas olika värde. Det sistnämnda användes inom kolonialismen och imperialismen på 1800-talet såväl som senare i Nazityskland för att motivera förföljelserna av judar. I svaret kan examinandena också lyfta fram olika samhällsfenomen i anslutning till eugeniken och rasförädlingen.

Uppgift 5

I ett nöjaktigt svar visar examinandena att hen förstår vad som avses med Sovjetunionens sönderfall. Examinandena beskriver några av följderna i huvuddrag, såsom kalla krigets slut, anslutningen av de östeuropeiska länderna till Europeiska unionen och Nato, och betydelsen av dessa fenomen. Analysen kan begränsa sig till ett visst geografiskt område, till exempel de baltiska länderna eller Tyskland, och studera hur förändringarna där påverkade den politiska utvecklingen i Europa.

I ett berömligt svar analyserar examinandena följderna av Sovjetunionens sönderfall på ett djupare plan. Examinandena visar att hen förstår att händelsen hade en betydande och långvarig inverkan på den politiska utvecklingen i Europa.

Uppgift 6

I ett nöjaktigt svar redogör examinandena för några reformer genom vilka man byggde upp den finländska välfärdsstaten. Reformerna knyts till kvinnornas allt starkare ställning i samhället. Staten strävade efter att främja välfärden med hjälp av inkomstöverföring. Särskilt olika former av stöd till familjen fick en stor betydelse, till exempel barnbidrag och moderskapspenning. Kvinnornas möjligheter att utbilda sig förbättrades, och dagvårdssystemet gjorde det lättare för kvinnor att gå ut i arbetslivet.

I ett berömligt svar analyserar examinandena frågan på ett djupare plan. Examinandena förstår vilken betydelse byggandet av välfärdsstaten hade för jämställdheten mellan könen.

Uppgift 7

I ett nöjaktigt svar redogör examinanden för hur kristendomen kom till det område som i dag utgör Finland och hur den blev dominerande. I svaret beskrivs också religionens betydelse som grund för den medeltida enhetskulturen. Följande aspekter kan behandlas: utbildning, arkitektur, konst samt kyrkans roll inom förvaltningen och beskattningen. I svaret ska examinanden också beakta de centrala förändringar som reformationen medförde när det gäller kyrkans ställning i samhället, såsom uppkomsten av en statskyrka, kronans konfiskering av kyrkans egendom och den ökade användningen av folkspråken.

I ett berömligt svar redogör examinanden för de ovan nämnda perspektiven på ett mångsidigt och kritiskt sätt. För att få fulla poäng krävs att man också tar upp den ortodoxa kyrkans inflytande i östra Finland.

Uppgift 8

I ett nöjaktigt svar visar examinanden att hen förstår vad som avses med termen global by och ger några motiveringar till varför man i ljuset av globaliseringens historia kan tala om en global by. Å andra sidan förklarar examinanden varför termen global by inte lämpar sig för att beskriva världen under den senare hälften av 1900-talet.

I ett berömligt svar redogör examinanden ingående för hur den tekniska utvecklingen har minskat de tidsmässiga avstånden och hur informationstekniken möjliggör en kommunikation i realtid. I ett berömligt svar redogör examinanden även för det faktum att en stor del av mänskligheten inte har möjlighet att resa från ställe till ställe eller dra nytta av den moderna kommunikationsteknologin på grund av fattigdom och bristfällig infrastruktur. I ett berömligt svar beskriver examinanden även, med hjälp av exempel, att globaliseringen inte har gjort världen till en kulturellt sett homogen västerländsk kultur, trots till exempel populärkulturens utbredning.

Uppgift +9

a)

I ett nöjaktigt svar lyfter examinanden fram huvuddragen i skämtteckningen: en jude knivhugger en tysk soldat i ryggen. Av svaret framgår att det handlar om en propagandabild som publicerades kort efter första världskriget.

I ett berömligt svar knyts skämtteckningen till dolkstötsteorin, en konspirationsteori som uppstod i tyska armé- och extremhögerkretsar genast efter krigsslutet i november 1918. I ett berömligt svar visar examinanden att hen förstår att skämtteckningen återspeglar den besvikelser som förlusten i första världskriget gett upphov till i vissa kretsar i Tyskland. På bilden är det judarna som är i fokus, men i ett berömligt svar redogör examinanden för hur hela den politiska ledningen i Tyskland, särskilt den politiska vänstern, anklagades för att ha svikit Tyskland.

b)

I ett nöjaktigt svar lyfter examinanden fram bakgrunden till att det nationalsocialistiska partiet kom till makten, såsom tyskarnas besvikelse och hämndlystnad till följd av förlusten i första världskriget. Som framgår av skämtteckningen började man genast efter kriget leta efter syndabockar. I ett nöjaktigt svar är det bra att nämna denna kritiska reaktion på "fredsdiktatet" samt överlag Tysklands svåra ekonomiska och politiska situation. Demonstrationer och gatuvåld hörde till vardagen, och bland andra extremhögern gjorde ett försök att ta makten (ölkällarkuppen) i München 1923. Även Adolf Hitler deltog i kuppörsöket.

I ett berömligt svar redogör examinanden för det nationalsocialistiska partiets makttillträde på ett mer analytiskt sätt. Nationalsocialisterna hade i början av 1920-talet ännu inget stort politiskt stöd, men genom de ökande ekonomiska problemen i slutet av 1920-talet växte stödet snabbt. Effektiva propagandakampanjer i vilka man gav stora löften till den lidande medelklassen och där Hitler lovade att man skulle lösgöra sig från fredsavtalet i Versailles var utmärkande för partiet. I propagandan utgjorde kommunismen den stora fienden. Som framgår av Niemöllers dikt var det tyska lidandet i början av 1930-talet så stort att en stor del av tyskarna förhöll sig positiva till Hitlers löften och ignorerade de förföljelser som samtidigt riktade sig mot nationalsocialismens fiender och mot andra syndabockar (såsom socialister, fackföreningsaktiva och judar).

I ett berömligt svar är det bra att konstatera att nationalsocialisterna kom till makten genom demokratiska val och att det totalitära systemet uppstod först efter att de fått makten. Ett analytiskt svar konstaterar ändå att alla typiska totalitära drag syntes tydligt i partiets propaganda redan innan det kom till makten.

Uppgift +10

a)

Med laglighet syftar tidningen *Vaasa* på en fosterländskhet som skulle innebära att kommunism och sådant som anslöt sig till kommunismen var förbjudet. Tidningen *Työväenjärjestöjen tiedonantaja* (på svenska ungefär "Arbetarorganisationernas informatör") hänvisar å sin sida till att det råder mötesfrihet i Finland. Enligt *Vaasa-lehti* (*Vaasa-tidningen*) skulle våldsamheter ("Lappolagen") också vara tillåtna i försvaret av fosterlandet, medan det senare citatet lyfter fram våldsamheterna och supandet som olaglig huliganism.

b)

Svinhufvud hänvisar i sitt tal till de olagligheter som Lapporörelsen ägnade sig åt, framför allt skjutningar och Mäntsäläupproret.

c)

Förbudet mot ytterlighetsrörelser (kommunister, Lapporörelsen). Återhämtningen efter 1920-talets lågkonjunktur och massarbetslöshet. De förbättrade samhällsliga villkoren genom torparlagen och annan sociallagstiftning. Den gradvisa förbättringen av levnadsstandarden. Den stigande utbildningsnivån bland befolkningen (till exempel lagen om läroplikt). Den medvetna enhetspolitiken under 1930-talet (rödmylleregeringarna). En höjd upplysningsnivå inom befolkningen genom utvecklingen av medierna (bland annat Rundradion).